

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) [www. economy.nayka.com.ua](http://www.economy.nayka.com.ua) | № 4, 2020 | 30.04.2020 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.4.68](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.4.68)

УДК 351.9:005.591.6:663.5

*Я. В. Паламаренко,
к. е. н., ст. викладач,
Вінницький національний аграрний університет, м. Вінниця
ORCID ID: 0000-0001-9972-4313*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ УДОСКОНАЛЕННЯ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СПИРТОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

*Y. Palamarenko
PhD in Economics, Vinnytsia National Agrarian University (Vinnytsya)*

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC IMPROVEMENTS OF THE STRATEGY OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF ALCOHOL INDUSTRY

Ефективна стратегія інноваційного розвитку спиртової промисловості повинна являти собою гнучку систему, що буде змінюватись, пристосовуватись до ринкових умов, при цьому виробляти якісну продукцію та забезпечувати загальний розвиток спиртової промисловості. У статті проведений аналіз обсягів виробництва спирту етилового в Україні, виокремлені основні причини, які призвели до спаду виробництва. Автором наведена схема ключових стратегічних пріоритетів розвитку спиртового комплексу України, сформовано схему забезпечення реалізації стратегічних цілей розвитку спиртової промисловості. Розроблена модель процесів формування стратегії інноваційного розвитку спиртової промисловості України. Дана модель дозволить більш досконало та ефективно здійснювати процес управління реалізацією стратегії інноваційного розвитку спиртової промисловості України, як на макро- так і на мікрорівні. Пропонована модель дозволить ефективніше здійснювати управління реалізацією стратегії інноваційного розвитку галузі, виробити пріоритетні напрямки інноваційного розвитку, модернізацію інституційного середовища, розвиток національної інноваційної системи та інноваційної інфраструктури, а також покращити інвестиційну привабливість галузі.

An effective strategy for innovative development of the alcohol industry should be a flexible system that will change, adapt to market conditions, while producing quality products and ensuring the overall development of the alcohol industry. The results of the study indicate that at the macro level the provision of the innovation development strategy will be implemented through the introduction of the latest management methods, the improvement of technological processes, the introduction of new products, the introduction of world quality control systems and certification.

At the same time, an effective innovative development strategy involves the skilled management of the alcohol industry, the availability of specialists capable of performing the functions of planning and forecasting the required amount and composition of resources, determining the directions of their use; organization, coordination and analysis of financial, technological, management, marketing and innovation components.

The author outlines a scheme of key strategic priorities for the development of the alcohol complex of Ukraine, a scheme for ensuring the implementation of strategic goals for the development of the alcohol industry. In the process of research it was determined that the tendencies of the development of alcoholic thoughtfulness are formed under the influence of organizational parameters (restructuring and organizational processes; state anticrisis; european standardization, "ecologisation" of alcohol production; processes of transfer of innovative technologies for the production of alcohol) and economic processes, among which should be noted the increase in production and sales of alcohol; improving the financial performance of alcohol operations; reducing the turnover of alcohol in the shadow market; enhancing the competitiveness of alcohol products in the international market.

The model of processes of formation of strategy of innovative development of the alcohol industry of Ukraine is developed. This model will allow to better and more effectively carry out the process of managing the implementation of the strategy of innovative development of the alcohol industry of Ukraine, both at the macro and micro levels, as well as, by covering the full life cycle of innovation at enterprises, to carry out clearly planned innovation activity.

Ключові слова: *спиртова промисловість; стратегія; інновації; параметри розвитку; біоетанол; біопаливо.*

Key words: *alcohol industry; strategy; innovation; development parameters; bioethanol; biofuels.*

Постановка проблеми. Враховуючи важливу роль української спиртової промисловості як однієї з базових галузей економіки, що приносить значну частку надходжень в держбюджет, необхідно визначити та проаналізувати основні стратегічні цілі, що стоять наразі перед національними спиртовими підприємствами в процесі їх розвитку та модернізації, а також виокремити головні організаційно-економічні параметри, що, власне, формують сам механізм розвитку спиртової промисловості.

Слід зазначити, що наразі проблеми, пов'язані із відсутністю затверджених в законодавчому порядку норм і нормативів виробництва біоетанолу, порядку та регламентованої технології його виробництва, а також проблемні моменти, пов'язані з оподаткуванням біоетанолу та відсутність державних інструментів формування та регулювання ринку біоетанолу, що мають забезпечити створення загального державного механізму для регулювання виробництва та обігу біоетанолу на внутрішньому та зовнішньому ринках, є наразі ключовими та такими, що потребують негайного вирішення. Саме виробництво біоетанолу як інноваційного виду спиртової продукції технічного призначення є одним з головних факторів, що має забезпечити економічне зростання спиртової промисловості України в цілому та підвищити її конкурентоспроможність на світовому ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем та шляхів розвитку спиртової промисловості приділялась увага у численних наукових публікаціях. Значення інноваційних стратегій у діяльності підприємства завжди привертала увагу дослідників. Вагомий внесок у науку в даній сфері зробили такі вчені-економісти, як: Шаманська О.І., Шевченко Л.О., Петухова О.М., Сілакова Г.В., Оксентюк Р.А., Долінський А.А., Ободович О.М., Сидоренко В.В. та інші. Однак подальших досліджень потребує питання щодо організаційно-економічних удосконалень стратегії інноваційного розвитку спиртової промисловості, яка активізує саме інноваційну діяльність пов'язану з виробництвом чистих спиртів та біоетанолу на виготовлення біопалива.

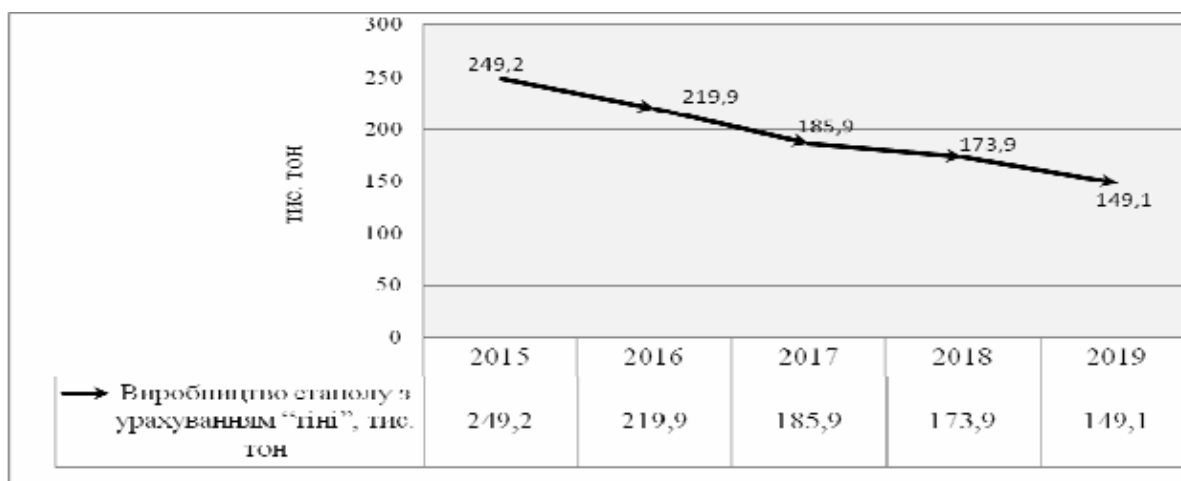
Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження організаційно-економічних удосконалень стратегії інноваційного розвитку спиртової промисловості. При цьому, головною передумовою забезпечення соціально-економічного розвитку даної галузі є активізація інноваційної діяльності на основі запровадження інноваційних технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах глобалізації економіки, зміцнення ринкових відносин, загострення конкурентної боротьби економічний розвиток підприємства безпосередньо залежить від впровадження інновацій. Перехід на інноваційний шлях розвитку вимагає від підприємства визначення готовності і оцінки можливості розробок та подальшого впровадження нововведень. Для цього необхідно виявити наявність достатньої ресурсної бази для проведення інноваційного процесу та стимулюючі і перешкоджаючі фактори середовища впровадження інновацій. У зв'язку з цим, для забезпечення ефективного розвитку підприємств галузі та для можливості виходу на європейський ринок, необхідним є формування ефективної стратегії інноваційного розвитку. В свою чергу, формування такої стратегії є складним процесом, що потребує відповідної кваліфікації виконавців. Складність цього процесу полягає в тому, що при формуванні стратегії інноваційного розвитку спиртової промисловості потрібно здійснити широкий пошук і оцінку альтернативних варіантів інноваційних напрямків, що повно відповідають іміджу підприємств та завданням його розвитку [3, с. 68].

У теперішній час одним із першочергових завдань економіки України є гармонійний розвиток суспільно-економічних відносин і створення сприятливого бізнес-клімату, що змогло б забезпечити основу стабільного функціонування суб'єктів господарювання, зокрема підприємств спиртової промисловості. В цьому контексті ключовим завданням є забезпечення економічної стабільності, що постає перед підприємствами спиртової промисловості в сучасних нестабільних фінансово-політичних умовах. Розроблення стратегії інноваційного розвитку підприємств спиртової промисловості надасть можливість відкриття нових ринків збуту, підвищення конкурентоспроможності продукції на європейському ринку, залучення виробничих й науково-дослідницьких потужностей провідних високотехнологічних компаній світу. Таким чином, вітчизняна економіка перейде на вищий технологічний уклад, який створить умови для підвищення якості життя та закладе підвалини для тривалого економічного зростання [5, с. 102].

До сьогоднішнього дня спиртова промисловість перебувала в незадовільному стані і вимагала істотних реформ, тому був прийнятий закон про скасування державної монополії на виробництво та реалізацію спирту, яка не сприяла розвитку ринку, з огляду на його потенціал.

Протягом періоду 2015-2019 років відбулося суттєве скорочення обсягів виробництва спирту етилового в Україні. Річні темпи спаду варіювалися від 6 % до 15%. (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка обсягів виробництва спирту етилового з урахуванням "тіні" в Україні, 2015-2019 рр., тис. тон

Джерело: сформовано автором на основі даних [6]

Таким чином, проведений аналіз рисунку 1 показав, що починаючи з 2015 р., коли обсяг виробництва етилового спирту становив 249,2 тис. тон, даний показник знижується протягом достатньо тривалого періоду і уже в 2019 р. становить 149,1 тис. тон. Позитивні зрушення відбулися лише у 2017-2018 рр., однак дане зростання можна назвати незначним.

Відповідно, до основних причин, які призвели до такого спаду виробництва спирту етилового в натуральному вираженні в 2015-2019 роках, можна віднести: подорожчання сировини, підвищення акцизного податку, зменшення попиту, що пов'язано зі зменшенням платоспроможності населення, висока собівартість, низька конкурентоспроможність продукції, відсутність ринків збуту, низький рівень рентабельності спиртової галузі в зв'язку з неповною завантаженістю виробничих потужностей спиртових підприємств; зміни в податковій політиці; наявність проблем у постачанні сировини на підприємства, дефіцит власних обігових коштів тощо [6].

У той же час, зменшення обсягів виробництва призвело до зниження рівня використання виробничих потужностей спиртових заводів. На більшості спиртових заводів потужності використовувалися лише на 40-60 %, що негативно вплинуло на основні показники діяльності та кінцеві фінансові результати підприємств та спиртової галузі загалом.

Відтак, проблеми спиртової промисловості, пов'язані зі значним скороченням попиту на спирт етиловий на внутрішньому ринку, а також незначними обсягами експорту спирту етилового та біоетанолу через високу ставку акцизу і відсутній внутрішній ринок біоетанолу є основними причинами вкрай низького рівня завантаженості виробничих потужностей державних спиртових заводів, а українська спиртова продукція не може конкурувати з європейською, через її більш високу ціну. При цьому, надзвичайно велике значення у розвитку спиртової промисловості України має зниження дефіциту енергоносіїв шляхом розроблення та впровадження у виробництво ресурсо- та енергозаощаджуючих технологій нового покоління. Тому основним завданням економіки України в умовах ринку є трансформація принципів управління та функціонування виробничих систем на основі впровадження інноваційних технологій, які відкривають нові можливості підвищення ефективності виробництва. Зокрема, одним з основних напрямків розвитку спиртової галузі є переорієнтація частини виробничих потужностей на виробництво біопалива [2, с. 221]. Високий рівень конкуренції у сфері виробництва етилового спирту вимагає реалізації комплексу сучасних технічних

(модернізація, впровадження ефективних ресурсозберігаючих та екологічно безпечних технологій), організаційних, фінансово-економічних та інших заходів у вітчизняній спиртовій галузі. Це дасть змогу забезпечити збільшення обсягів виробництва спирту, біоетанолу та компонентів на його основі, спиртовмісної продукції технічного призначення, спирту етилового-сирцю для виробництва біоетанолу, сировини для виробництва парфумерних виробів, лікєро-горілчанних виробів, спирту етилового медичного та інших видів продукції, зменшити витрати на їх виробництво, підвищити якість та конкурентоспроможність продукції як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках. Відповідно, стратегічні пріоритети відродження спиртової галузі мають передбачати модернізацію та реорганізацію всіх виробничих майданчиків підприємства (рис. 2).

Рис. 2. Схема ключових стратегічних пріоритетів розвитку спиртового комплексу України

Джерело: сформовано автором на основі опрацьованої літератури

Це спрямовано на підвищення рівня ефективності роботи ДП “Укрспирт” шляхом збільшення обсягів виробництва та розширення номенклатури й асортименту продукції; заміщення імпортованої спиртовмісної продукції; зниження собівартості продукції за рахунок використання вторинних енергоресурсів; комплексного впровадження технології використання альтернативних видів палива; виробництва біогазу з післяспиртової барди; зниження обсягів використання природних ресурсів (артезіанської води).

Використання незадіяних нині потужностей спиртової галузі шляхом їх перепрофілювання на виробництво біоетанолу дозволить забезпечити його потребу та відновити роботу значної кількості підприємств спиртової галузі, покращити фінансовий стан спиртової галузі, збільшити надходження до бюджетів усіх рівнів. Основними перевагами ДП “Укрспирт” на ринку біопалива є наявність відповідного обладнання, висококваліфікованих професійних кадрів, розміщення в сировинних зонах, розвинута інфраструктура (побутова, транспортна), забезпеченість необхідною кількістю технологічної води, значний досвід роботи в галузі.

Є ряд конкурентних переваг підприємства, які полягають в наявності резервів зниження собівартості продукції, основою якої є вартість сировини. Сировина становить не менше 60% собівартості. Вартість сировини в Україні є нижчою, ніж в країнах ЄС. Окрім того, при закупівлі великих обсягів сировини ДП “Укрспирт” є більш конкурентним, ніж інші виробники на внутрішньому ринку [7]. Питання впровадження біологічних видів палива в Україні знайшли відображення в ряді нормативно-правових актах таких, як Закони України “Про альтернативні джерела енергії” та “Про альтернативні види рідкого та газового палива”. Ще у 2012 році прийнято Закон України “Про внесення змін до деяких законів України щодо виробництва та використання моторних палив з вмістом біокомпонентів”, яким запроваджено обов’язковий вміст біоетанолу в бензинах моторних, що виробляються та реалізуються на території України. Попередні розрахунки щодо використання джерел відновлюваної енергії, в тому числі біопалива, у транспортному секторі на 2014-2020 роки містяться у Розпорядженні Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 902-р “Про Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 року. Згідно з планом оцінка загального внеску біоетанолу очікувалась в розмірі 150 тис.тонн нафтового еквіваленту в 2015, 200 (2016), 225 (2017), 250 (2018), 280 (2019), 320 (2020). Після приєднання України до договору про заснування Енергетичного співтовариства у нашій державі виникли зобов’язання щодо імплементації Директив ЄС 2009/28/ЄС про запровадження біопалива, яка вимагає до 2020 року наростити частку біоетанолу в автомобільному паливі до 10%. Наразі в Україні частка біоетанолу складає. За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, обсяг виробництва біоетанолу спиртовими заводами, що входять до складу

Концерну “Укрспирт” та ДП “Укрспирт” склали: в 2015 р. – 958,3; в 2016 р. – 1071,2; в 2017 р. – 2992,8 та за перше півріччя 2018 р. – 1512,0 тис. дал., що відповідає 4,841; 5,411; 15,118 та 7,638 тис. тонам нафтового еквіваленту відповідно. Слід зазначити, що ці дані не включають обсяги виробництва біоетанолу виробниками, що не належать до сфери управління Мінагрополітики [1, с. 51].

Для налагодження виробництва біоетанолу заплановано провести модернізацію 8 виробничих майданчиків на загальну суму 513,53 млн грн потужністю 162,96 тис. тонн на рік. Додатково до виготовлення біоетанолу планується ряд технічних інновацій для: виготовлення двоокису вуглецю (CO₂) високої очистки на Сторонибаському МПД потужністю 12,6 тис. тонн на рік, вартість проекту становить 40,6 млн грн; виготовлення біогазу на Хоростківському МПД потужністю 9 504 тис. м³. Вартість проекту 100 млн грн. На 17 МПД заплановано виробництво харчового спирту “Люкс” і “Пшенична сльоза” потужністю 12,79 млн дал на рік. Необхідна сума інвестицій становить 317 млн грн. На Тхорівському МПД заплановано виробництво технічних рідин потужністю 4,08 тис. тонн на рік. Інвестиційний проект на суму 20 млн грн планується до впровадження у 2019 році. Спирт-сирець виготовлятиметься на трьох МПД. Загальна потужність становитиме 2,4 млн дал. на рік. Інвестиційна вартість проекту становитиме 52,5 млн грн. Три МПД виготовлятимуть технічний спирт. Потужність виробництва 2,49 млн дал на рік. Сума інвестицій: 11 млн. грн. Високопротеїнові кормові добавки для відгодівлі тварин DDG та DDGS заплановано виготовляти на 31 МПД. Сумарна вартість інвестицій – 346 млн грн, потужність – 189,82 тис. тонн на рік [7].

Надати нових імпульсів інвестиційній активності в переробно-харчовому сегменті АПК допоможе налагодження виробництва біоетанолу на незадіяних площах підприємств спиртової промисловості. Це стане можливим, якщо буде сформовано законодавчо-нормативне підґрунтя, яке регламентуватиме обов’язковість добавок біопалива до паливних продуктів. Це, з одного боку, дозволить підвищити інвестиційну привабливість підприємств спиртової промисловості і тим самим на порядок збільшити надходження інвестицій, а з другого – вирішить багаторічну проблему забезпечення енергетичної безпеки країни шляхом зменшення залежності від імпорту викопних вуглеводнів.

Виробництво палива моторного альтернативного із вмістом біоетанолу забезпечить: належне функціонування вітчизняного ринку моторних палив; сприятиме зменшенню залежності держави від імпорту енергоносіїв; підвищить рівень енергетичної безпеки держави; сприятиме розвитку та стабільності роботи агропромислового комплексу країни; забезпечить створення нових робочих місць та збільшить надходження до бюджетів; покращить екологічну ситуацію, зменшить викиди CO₂ в атмосферу [7].

Виходячи з вищезазначеного, головними завданнями, які пов’язані із дослідженням інструментарію організаційно-економічних засад розвитку спиртової промисловості, є:

- виокремлення структурних компонентів інструментарію – економічних інструментів управління розвитком галузі, які повинні мати стратегічний характер, урахуовуючи нові вимоги інтеграційних процесів, що проникають на український спиртовий ринок та у сферу виробництва спирту й активізуються з реформою монополізації галузі;

- вибір саме таких інструментів управління розвитком галузі, що мають, по-перше, вплинути на підвищення ключових результатів діяльності спиртових промислових підприємств спиртової та, по-друге, якщо не ліквідувати, то хоча б зменшити або обмежити негативний вплив ризиків реформи монополізації галузі (“захоплення” потужної української сировинної бази іноземними спиртовими холдингами і групами, “штучне” заниження фінансових показників діяльності виробничих спиртових підприємств, що стануть центрами витрат у їх організаційній структурі та ін.);

- доповнення методологічного інструментарію організаційно-економічного механізму розвитку спиртової промисловості механізмом забезпечення ефективності спиртових промислових підприємств у сучасних умовах господарювання, пов’язаних з активізацією інтеграційних та глобалізаційних процесів;

- обґрунтування розвитку засад системи ціноутворення на інтегрованих спиртових промислових підприємствах на основі переосмислення підходу до розуміння поняття “ефективність” діяльності інтегрованих промислових підприємств як ключового фактора формування ефективності виробництва та обігу спирту та спиртової продукції в країні [4, с. 652].

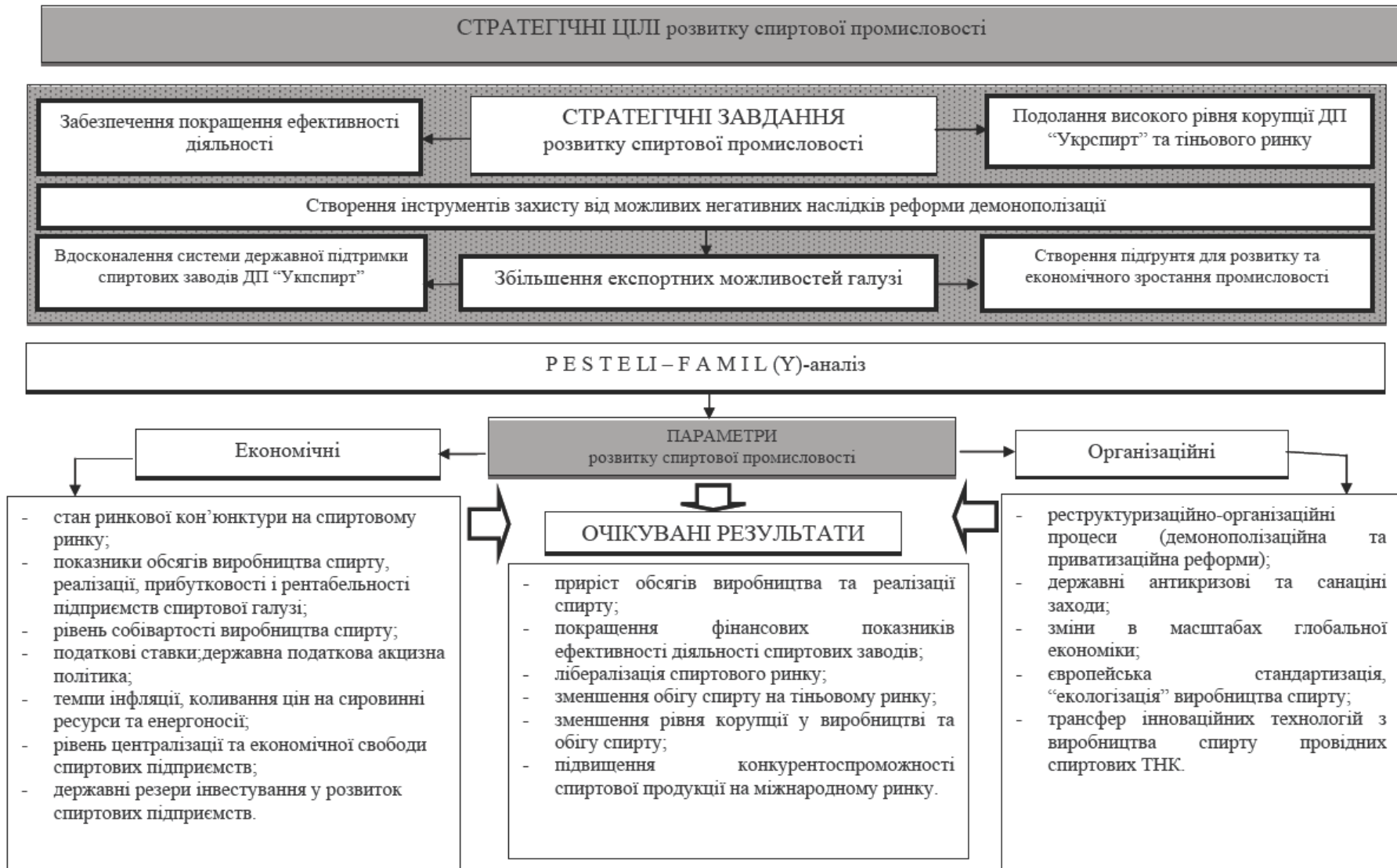
Виходячи з вище сказаного, пропонується в подальшому дослідженні розробити модель процесів формування та реалізації стратегії інноваційного розвитку спиртової промисловості, що має систематизувати проблеми галузі, методи та інструменти їх вирішення та очікувані результати. Слід не забувати, що головною ціллю пропонованої в дослідженні стратегії інноваційного розвитку є, власне, розвиток спиртової промисловості.

Варто також відзначити, що визначення і формування стратегії інноваційного розвитку розрізняються в залежності від підходу, в межах якого дослідники намагаються вивчати інноваційну стратегію. Так, виділяють три основні підходи до розробки стратегії:

1. Інструментальний підхід, який зорієнтований на визначення цілей та засобів їх досягнення. Стратегія розглядається як план досягнення інноваційних цілей за допомогою визначених інструментів;

2. Адаптивний підхід, в рамках якого метою є пристосування до зовнішнього середовища, а стратегія використовується як адаптивний механізм;

3. Процесний підхід зорієнтований на процес розробки та реалізації стратегії, на аналіз взаємозв’язків та взаємозалежностей підсистем організації як складної системи, а тому є більш досконалим у порівнянні з двома попередніми. На основі зазначених вище підходів та з урахуванням виділених передумов, сформовано схему забезпечення реалізації стратегічних цілей розвитку спиртової промисловості (рис 3).

Рис. 3. Схема забезпечення реалізації стратегічних цілей розвитку спиртової промисловості

Джерело: розроблено автором

Пропонована схема, на відміну від існуючих, описує прямолінійний зв'язок, як правильно ідентифіковані стратегічні цілі в рамках стратегії інноваційного розвитку спиртової промисловості дозволяють сформулювати стратегічні завдання, які, в свою чергу, дозволяють обрати необхідні параметри (в схемі класифіковані за економічною та організаційною ознаками) розвитку спиртової промисловості в цілому. У свою чергу, результати імплементації даних параметрів у практичній сфері діяльності спиртових

підприємств, їх структура та співвідношення один до одного визначають сутність та напрям очікуваних результатів від реалізації стратегії інноваційного розвитку спиртової промисловості.

Слід зазначити, що за допомогою розробленої схеми є можливість перевірити на відповідність очікуваних результатів діяльності підприємств від поставлених стратегічних цілей, завдань та обраних параметрів.

Окрему увагу в схемі слід звернути на стратегічні завдання розвитку спиртової промисловості. Так, як на розвиток спиртової промисловості впливає цілий комплекс факторів (політичних, економічних, фінансових, соціальних тощо.) для визначення головних організаційних та економічних параметрів розвитку спиртової промисловості слід підійти теж комплексно – сформувати єдину стратегію інноваційного розвитку спиртової промисловості, що має ґрунтуватись на цілому спектрі механізмів, що мають включати методи, інструменти, методики та принципи, які націлені на вирішення головних стратегічних завдань розвитку підприємств спиртової промисловості:

- забезпечення покращення ефективності діяльності спиртових заводів, поки що структурних виробничих бізнес-одиниць ДП “Укрспирт”;
- подолання високого рівня корупції керівництва ДП “Укрспирт” та, взагалі, зменшення обсягів обороту спирту, спиртової та алкогольної продукції на тіньовому ринку;
- створення підґрунтя для інноваційного розвитку та економічного зростання підприємств спиртової промисловості в перспективі;
- зростання обсягів виробництва спирту, спиртової та алкогольної продукції;
- вдосконалення системи державної підтримки спиртових заводів ДП “Укрспирт”, забезпечення прозорості виробництва й обігу спирту в країні;
- створення ефективної інформаційно-маркетингової системи спиртової промисловості в рамках загальної Концепції розвитку підприємств аграрного сектору;
- збільшення експортних можливостей спиртової промисловості України за рахунок спиртової та алкогольної продукції, виробленої на основі застосування новітніх інноваційних параметрів та технологій, зокрема, на ринку ЄС.

В цілому, отримані результати ідентифікації ключових стратегічних цілей та завдань, пропонованої в дослідженні стратегії інноваційного розвитку спиртової промисловості та набору економічних та організаційних параметрів демонструють визначальну роль необхідності удосконалення антикризових інструментів державного управління, що мають:

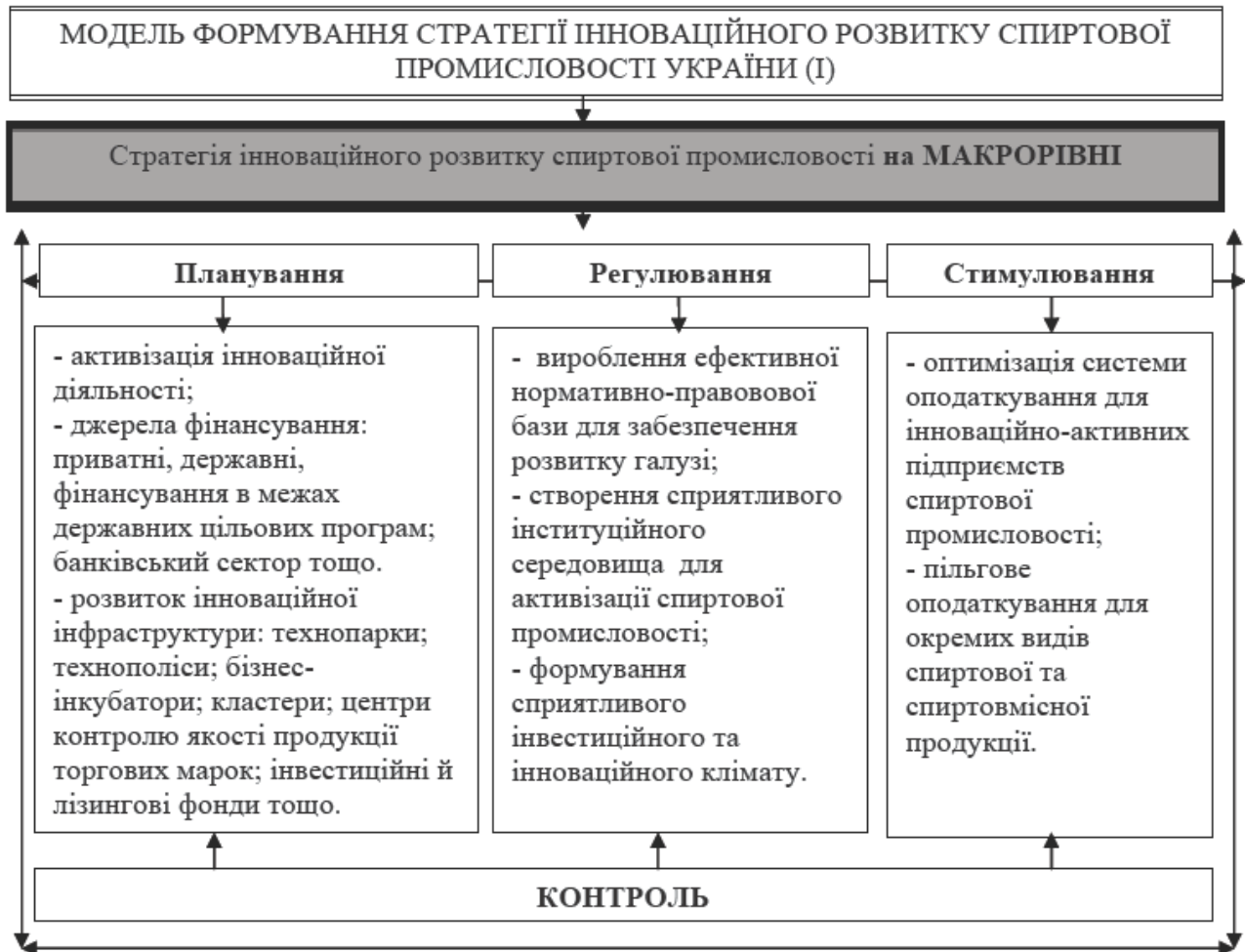
- підвищувати інвестиційну привабливість національної спиртової промисловості;
- забезпечити реальний пошук інвестицій для оновлення та модернізації спиртових промислових підприємств;
- розробити стратегічний план співпраці державного сектору управління з бізнесом, що має надати реальний ефект від його реалізації;
- покращити ключові показники ефективності діяльності українських промислових спиртових підприємств на рівні регіонів, розміщення їх виробничих потужностей та галузі в цілому;
- підвищити конкурентоспроможність українського спирту та спиртовмісної і алкогольної продукції, виробленої на його основі на міжнародному рівні для отримання здатності конкурувати із західними виробниками на європейському ринку.

Система оцінювання ефективності результатів діяльності спиртових промислових підприємств в умовах інтеграційних процесів, своєю чергою, складається з двох підгруп: інструментів підвищення конкурентоспроможності спиртових підприємств та системи управління ціноутворенням на спиртових підприємствах. Варто також зазначити, що між даними підгрупами наявний істотний тісний взаємозв'язок, тому що система ціноутворення на спиртових підприємствах впливатиме на показники тиме на конкурентоспроможність підприємств загалом.

В цілому, визначені головні стратегічні цілі, організаційно-економічні параметри розвитку та орієнтири спиртової промисловості мають сприяти досягненню головного результату – підвищенню ефективності функціонування спиртової промисловості. Тому, слід визначити, яким чином та за рахунок яких ресурсів буде зростати ефективність діяльності національних спиртових підприємств на основі інструментів та заходів, пропонованих в рамках стратегії інноваційного розвитку спиртової промисловості у дослідженні. Варто зазначити, що інноваційна діяльність носить складний та багатоаспектний характер. Раціональна та збалансована організація такого процесу дасть можливість забезпечити на перспективу повноцінний економічний розвиток спиртової промисловості. Складність даної проблеми полягає в тому, що механізм інноваційного розвитку даної галузі обумовлюється наявністю низки передумов та чинників, які мають вплив на обрання однієї з декількох альтернатив стратегії інноваційного розвитку, а, відповідно, і на кінцевий фінансовий результат інноваційної активності підприємств галузі. Складність вибору оптимальної інноваційної стратегії спиртової промисловості також обумовлюється великою кількістю критеріїв оцінки та

неоднозначністю отримуваних результатів.

Відповідно, вибір напрямків інноваційної діяльності вимагає поєднання формалізованих і неформалізованих підходів. Оскільки елементи і зв'язки інноваційного процесу не встановлені однозначно, їх вибір є функцією вищого керівництва господарюючого суб'єкта. Результатом дослідження даної проблеми став розроблений нами механізм формування стратегії інноваційного розвитку спиртової промисловості України (рис 4., 5. та 6).

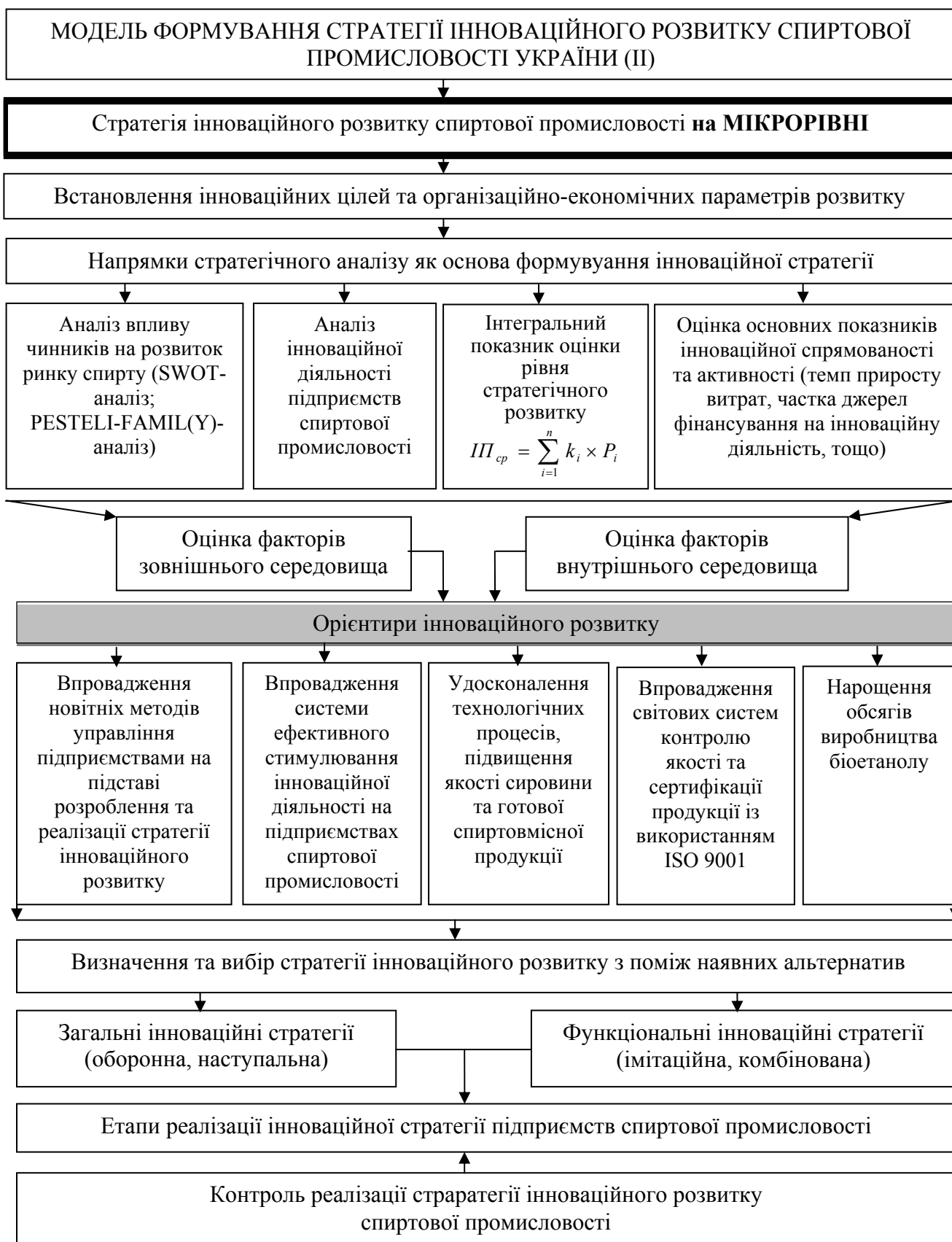

Рис. 4. Модель процесів формування стратегії інноваційного розвитку спиртової промисловості на макрорівні

Джерело: розроблено автором

Дана модель дозволить більш досконало та ефективно здійснювати процес управління реалізацією стратегії інноваційного розвитку спиртової промисловості України, як на макро- так і на мікрорівні, також, охопивши повний життєвий цикл інновацій на підприємствах, здійснити чітко сплановану інноваційну діяльність. Зокрема, на макрорівні отримання оптимальних рішень, щодо формування та реалізації стратегії, обґрунтовано виробленням пріоритетних напрямів інноваційного розвитку, вдосконаленням правового забезпечення для мотивування інноваційної діяльності, розвитком національної інноваційної системи та інноваційної інфраструктури, виробленням ефективного нормативно-правового підґрунтя щодо розвитку інновацій в Україні, у всіх галузях економіки в тому числі спиртової, а також покращенням інноваційно-інвестиційної привабливості галузі та сприятливого іміджу країни для інвестування; вдосконаленням інформаційно-аналітичного середовища інноваційної діяльності.

Рис. 5. Модель процесів формування стратегії інноваційного розвитку спиртової промисловості на мікрорівні

Джерело: розроблено автором

Проведений аналіз показав, що на мікрорівні стратегія інноваційного розвитку спиртової промисловості забезпечується шляхом впровадження новітніх методів управління на підставі розроблення та реалізації стратегії інноваційного розвитку; впровадження системи стимулювання інноваційної

діяльності на підприємствах спиртової промисловості та освоєння нових методів праці і підсилення патентування об'єктів інтелектуальної діяльності; удосконалення технологічних процесів, впровадження нових видів продукції, оптимізація випуску традиційної (базової) та інноваційної продукції, підвищення управління інноваційним потенціалом; втілення новітніх інформаційних систем управління, зокрема автоматизованих; втілення нових методів організування взаємозв'язків між інституціями, зокрема інтеграція в межах виробництва; запровадження нових інструментів управління персоналом; впровадження світових систем контролю якості та сертифікації.

Рис. 6. Схема результатів реалізації стратегії інноваційного розвитку спиртової промисловості України
Джерело: розроблено автором

Отже, представлена комплексна модель процесів формування та реалізації стратегії інноваційного розвитку спиртової промисловості України, в своїй основі передбачає виконання ряду етапів із використанням основних функцій управління. З'ясовуючи потенційні можливості спиртової промисловості до інноваційного розвитку, слід враховувати наступні фактори:

- наявність ряду альтернативних інноваційних проектів;
- наявність достатньої кількості персоналу відповідної кваліфікації для здійснення інноваційного розвитку;
- наявність технологічного потенціалу або придбання й трансфер технологій для впровадження у виробництві та управлінні;
- обмеженість витрат на інноваційну складову (зокрема на оновлення виробничих можливостей, управлінську складову, комерціалізацію знань).

Тому, в процесі побудови стратегії інноваційного розвитку спиртової промисловості України необхідно застосувати комплексний підхід, що має забезпечити системне вирішення проблем розвитку спиртової промисловості та базуватись на комплексі механізмів, що будуть визначати її результативність. Стратегія інноваційного розвитку спиртової промисловості має створити не тільки необхідні умови для вирішення питань модернізації промисловості, формування нового технологічного укладу, фінансово-економічних та соціальних проблем, а й сприяти реалізації всього комплексу цілей соціально-економічного та інноваційного розвитку країни на довгостроковий період.

В свою чергу, метою пропонованої стратегії інноваційного розвитку спиртової промисловості є створення організаційно-економічних умов для ефективного соціально спрямованого розвитку спиртового промислового сектору; стабільного забезпечення населення якісною та безпечною вітчизняною спиртовмісною продукцією та спиртовмісною сировиною технічного призначення; виробництво спиртовмісної та алкогольної продукції з високою доданою вартістю; нарощування обсягів на світовому ринку спиртовмісної продукції. З урахуванням морального та фізичного зносу основних виробничих фондів спиртових заводів ДП "Укрспирт" їх оновлення має здійснюватися в прискореному режимі, також вимагають невідкладного вирішення в ряді галузей промисловості проблеми екологічного характеру.

Висновки. Перспектива розвитку спиртової промисловості повинна бути узгоджена з усіма складовими економічної політики і, безпосередньо, інноваційної політики. Зокрема, розроблена модель процесів формування та реалізації стратегії інноваційного розвитку спиртової промисловості України, яка дозволить більш досконало та ефективно здійснювати процес управління реалізацією стратегії інноваційного розвитку спиртової промисловості, охопивши повний життєвий цикл інновацій на підприємствах та здійснити чітко сплановану інноваційну діяльність для підвищення ефективності функціонування спиртової промисловості.

Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що виробництво біоетанолу дійсно є складовою стратегічного розвитку спиртової промисловості України. Біоетанол має певні переваги адже не всі розвинуті країни мають потужне сільське господарство, тому Україна має конкурентні переваги при виробництві паливного етанолу. Організація та налагодження виробництва біоетанолу покращить паливно-енергетичний баланс, зменшить залежність країни від імпортих енергоносіїв, оптимізує структуру енергоресурсів, що позитивно вплине на енергетичну безпеку держави. Україна має досить непогані перспективи для виробництва та споживання біологічних видів палива.

Література.

1. Долінський А.А., Ободович О.М., Сидоренко В.В. Світовий та вітчизняний досвід виробництва біоетанолу. *Промислова теплотехніка*. 2018. № 4. С. 50–57.
2. Оксентюк Р.А., Шевчук А. Сучасні пріоритети розвитку підприємств спиртової промисловості України. *Матеріали XX наукової конференції ТНТУ ім. І. Пулюя*. Тернопіль. 2017. С. 220–221.
3. Петухова О.М., Сілакова Г.В. Оцінка інноваційної позиції підприємств. *Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції “Управління сучасним підприємством”*. Київ. 2013. С. 68–69
4. Шаманська О.І. Дослідження інструментарію організаційно-економічного механізму розвитку спиртової промисловості України. *Глобальні та національні проблеми економіки* 2017. №20 С. 651–656
5. Шевченко Л.О. Інноваційний розвиток підприємств спиртової промисловості. *Наукові праці НУХТ*. 2016. Том 22, № 3 С. 91–102.
6. Аналітика ринків. Фінансовий консалтинг. Аналіз ринку спирту в Україні. 2019 рік. Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka/analiz-rynka-spirta-v-ukraine-2019>
7. Стратегічні пріоритети відродження спиртової галузі в контексті зміцнення енергетичної самодостатності України. Електронний ресурс – Режим доступу: http://ukrspirt.com/news/novini_pidpriemstva/strategichni-prioriteti-vidro-1-ennya-spiritovoyi-galuzi-v-konteksti-zmicnennya-energetichnoyi-samodostatnosti-ukrayini.html

References.

1. Dolinsky, A.A. Obodovich, O.M. and Sidorenko, V.V. (2018), “World and domestic experience of bioethanol production”, *Promyslova teplotekhnika*, vol. 4, pp. 50–57.
2. Oksentyuk, R.A. and Shevchuk, A. (2017), “Current priorities of enterprises Ukraine alcohol industry”, *Materialy XX naukovoї konferentsii TNTU im. I. Puliuia* [Conference Proceedings of the XX Scientific Conference of TNTU them. I. Pulia], Ternopil, Ukraine, pp. 220–221.
3. Petukhova, O.M. and Silakova, G.V. (2013), “Assessment of innovative position of enterprises”, *Materialy IX Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii “Upravlinnia suchasnym pidpriemstvom”* [Conference Proceedings of the 9th International Scientific and Practical Conference “Modern Enterprise Management”], Kyiv, Ukraine, pp. 68–69.
4. Shamanska, O.I. (2017), “The researching of the organizational and economic mechanism tools in ukrainian alcohol industry”, *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, vol. 20, pp. 651–656.
5. Shevchenko, L.O. (2016), “Innovative development of the alcohol industry”, *Naukovi pratsi NUKHT*, vol. 3, pp. 91–102.
6. Official site of Pro-Consulting (2019), “Analysis of the alcohol market in Ukraine”, available at: <https://pro-consulting.ua/ua/issledovanie-rynka/analiz-rynka-spirta-v-ukraine-2019> (Accessed 3 April 2020).
7. Official site of SE Ukrspirt (2019), “Strategic priorities for the revival of the alcohol sector in the context of strengthening Ukraine’s energy self-sufficiency”, Available at: http://ukrspirt.com/news/novini_pidpriemstva/strategichni-prioriteti-vidro-1-ennya-spiritovoyi-galuzi-v-konteksti-zmicnennya-energetichnoyi-samodostatnosti-ukrayini.html (accessed 7 April 2020).

Стаття надійшла до редакції 13.04.2020 р.